

॥ श्री कृष्णाय नमः ॥

। अथ श्री सर्वोत्तम स्तोत्रम् ।

अनुवादक,

शास्त्री वासुदेव ज्योत्सम शर्मा

मु. उमरेठ.

III
1921

14-7-1924

प्रकाशक,

अमरतलाल त्रीभोवनदास पटेल

माजी हजुर डेप्युटी कलेक्टर

मु. उमरेठ.

सन १९२१

संवत् १९७७

प्रत २०००.

मूल्य अमूल्य.

२५२७

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીસાઈટ-સંગ્રહ

પર: ૪૧૭

૮૭૬૨

ધી ગુજરાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં શા સોમાલાલ મંગલકાસે છાપ્યું.

કે. પાંચકુવા, ચાર રસ્તા—અમદાવાદ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૪૧ યમીક

પુસ્તકનું નામ સર્વોચ્ચ શાસ્ત્ર

વિષય પૃ. ૨૨: ૪૩૭

શ્રીકૃષ્ણાયનમઃ । શ્રીગોપીજનવલ્લભાયનમઃ ।

શ્રીમદાચાર્યચરણકમલેભ્યોનમઃ ।

। અથશ્રી સર્વોત્તમ સ્તોત્રમ્ ।

શ્રીસદ્ગુરું નમસ્કૃત્ય ટીકા શબ્દાર્થ બોધિની ॥

રચ્યતે વાસુદેવેન લોકાનામુપકારિણી ॥ ૧ ॥

પ્રાકૃતધર્માનાશ્રયમપ્રાકૃત નિઃખિલધર્મ રૂપમિતિ ॥

નિગમપ્રતિપાદ્યંયત્તચ્છુદ્ધં સાકૃતિસ્તૌમિ ॥ ૧ ॥

અર્થ—પ્રાકૃતધર્માનાશ્રયં પ્રાકૃતધર્મના આશ્રય વગરનું અને
અપ્રાકૃત અલૌકીક નિઃખિલ સધળા ધર્મરૂપં ધર્મનું રૂપ હોય છે એ પ્રકારે
નિગમ વેદ પ્રતિપાદ્યં પ્રતિપાદન કરેલું (વેદમાં સિદ્ધ કરેલું) સાકૃતિઃ
આકાર વાળું (સાકાર) અને શુદ્ધં શુદ્ધ (જ્ઞાન સ્વરૂપ) એવું
(પરમાત્માના સ્વરૂપની) સ્તૌમિ-સ્તુતિ કરું છું. ૧

કલિકાલતમશ્ચક્ષ્ણ દષ્ટિત્વાદિદુષામપિ ॥

સંપ્રત્ય વિષયસ્તસ્ય માહાત્મ્યં સમયદ્વયુવિ ॥ ૨ ॥

અર્થ—વિદુષાં-જ્ઞાતા પુરુષોની અપિ-પણ કલિકાલતમશ્ચક્ષ્ણ

દક્ષિત્વાત્-કલિકાલ ૩૫ અધિકારથી ઠંકાયલી દષ્ટિ હોવાથી તસ્ય-
તે ૩૫નું માહાત્મ્ય-મહાત્મ્ય ભુવિ-પૃથ્વીમાં સંપ્રતિ-હાલમાં અવિષય:-
અજાણ્યું સમમૂત- થયું છે. ૨

દયયા નિજમાહાત્મ્યં કરિષ્યન્પ્રકટં હરિઃ ॥

વાળ્યા યદા તદા સ્વાસ્યં પ્રાદુર્ભૂતં ચકાર હિ ॥ ૩ ॥

અર્થ-—યદા-જ્યારે દયયા-દયાવડે હરિઃ-ભગવાન નિજમાહાત્મ્યં
પોતાના માહાત્મ્યને વાળ્યા-વાણી વડે પ્રકટ-પ્રકટ કરિષ્યન્-કરવાની
ઇચ્છાવાળા થયા તદા-ત્યારે સ્વાસ્યં (સ્વ-આસ્યં) પોતાના મુખને
(હરિએ) પ્રાદુર્ભૂત-પ્રાદુર્ભાવિ-પ્રગટ ચકાર-કર્યું હિ-નિશ્ચય. ૩

તદુક્તમપિ દુર્બોધં સુબોધં સ્યાદ્યથા તથા ॥

તન્નામાષ્ટોત્તરશતં પ્રવક્ષ્યામ્યશિલાઘહત્ ॥ ૪ ॥

અર્થ-—અપિ-પણ તદુક્ત-તે મુખે ઠહેલું દુર્બોધં-દુર્બોધ છે
(માટે) યથા-જેવી રીતે સુબોધં-સુબોધ (સારી રીતે સમજાય તેવું)
સ્વાત્-ત્રાય તથા-તેવી રીતે અશિલાઘહત્-સમગ્ર પાપને હણનાર
(એવાં) તન્નામાષ્ટોત્તરશતં-તે શ્રી મહા પ્રભુજીનાં નામ ૧૦૮ એકસો
આઠ પ્રવક્ષ્યામિ-કહું છું. ૪

ઋષિરશ્નિકુમારસ્તુ નામ્નાં હંદો જગત્યસૌ ॥

શ્રીકૃષ્ણાસ્યં દેવતા ચ વીજં કારુણિકઃ પ્રમુઃ ॥ ૫ ॥

અર્થ-—નામ્નાં-(આચાર્ય મહાપ્રભુજીનાં એકસો આઠ) નામો
(શ્રી સર્વોત્તમ સ્તોત્ર) ના ઋષિઃ-ઋષિ તુ-તો અશ્નિકુમારઃ-અશ્નિ-
કુમાર છે, ચ-અને અસૌ-આ જગતી-જગતી એ નામનો હંદઃ-

છંદ છે. તથા શ્રીકૃષ્ણાસ્યં-શ્રીકૃષ્ણમુખ દેવતા-દેવતા છે. અને
કારુણિક:-દયાળુ પ્રભુ:-પ્રભુ (પરમાત્મા) બીજં-બીજ છે. ૫

વિનિયોગો ભક્તિયોગઃ પ્રતિબંધવિનાશને ॥

કૃષ્ણાધરામૃતાસ્વાદ સિદ્ધિરત્ર ન સંશયઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ—આ સ્તોત્રમાં પ્રતિબંધવિનાશને-બંધન નાશ કરવામાં
વિનિયોગ-પ્રયોજન ભક્તિયોગઃ-ભક્તિયોગ છે અત્ર-અહિં (સ્તોત્રમાં)
કૃષ્ણાધરામૃતાસ્વાદસિદ્ધિઃ-(ભક્તિયોગથી) શ્રીકૃષ્ણના અધરામૃતના
સ્વાદની સિદ્ધિ છે (પરમાત્માની કૃપા થાય છે) એ બાબતમાં
ન સંશયઃ-સંશય નથી. ૬

આનંદઃ પરમાનંદઃ શ્રીકૃષ્ણાસ્યં કૃપાનિધિઃ ॥

દૈવોદ્ધારપ્રયત્નાત્મા સ્મૃતિમાત્રાર્તિનાશનઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ—આનંદઃ-આનંદ ૩૫ પરમાનંદઃ-પરમાનંદ ૩૫ શ્રીકૃષ્ણાસ્યં
શ્રીકૃષ્ણના મુખારવિંદ ૩૫ અને કૃપાનિધિઃ-કૃપાના ભંડાર ૩૫ અને
દૈવોદ્ધારપ્રયત્નાત્મા-દૈવી (દૈવીભાવે) નો ઉદ્ધાર કરવામાં પ્રયત્નવાળો
જમનો આત્મા છે અને સ્મૃતિમાત્રાર્તિનાશનઃ-સ્મરણથી જ દુઃખોને
નાશ કરનાર (શ્રી મહા પ્રભુ) છે. ૭

શ્રીભાગવતગૂઢાર્થ પ્રકાશન પરાયણઃ ॥

સાકારબ્રહ્મવાદૈક સ્થાપકો વેદપારગઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ—શ્રીભાગવતગૂઢાર્થપ્રકાશનપરાયણઃ-શ્રી ભાગવતના ગૂઢ
અર્થને પ્રકાશ (બહેર) કરવામાં તત્પર, સાકારબ્રહ્મવાદૈક સ્થાપકઃ-
સાકાર બ્રહ્મવાદના અદ્વિતીય સ્થાપક અને વેદપારગઃ-વેદની સીમાને
પહોંચેલા (શ્રી આચાર્ય મહા પ્રભુ) ૮

ગાયાવાદનિરાકર્તા સર્વવાદિ નિરાસકૃત્ ॥

ભક્તિમાર્ગાન્નમાર્ત્તદઃ સ્ત્રીશુદ્ધાચુદ્ધૃતિક્ષમઃ ॥ ૯ ॥

અર્થ—માયાવાદનિરાકર્તા—માયાવાદનું નિરાસ કરનારા અને સર્વવાદિ નિરાસકૃત્—સર્વવાદીઓને નિરાસ કરનારા અને ભક્તિમાર્ગાન્નમાર્ત્તદઃ—ભક્તિ માર્ગે રૂપ કમળમાં સૂર્યે રૂપ (એટલે સૂર્ય જેમ કમળને પ્રકુલ કરે છે તેમ ભક્તિ માર્ગે રૂપ કમળને પ્રકુલ કરવામાં—ભક્તિમાર્ગને અવર્તાવવામાં સૂર્ય સરખા) સ્ત્રીશુદ્ધાચુદ્ધૃતિક્ષમઃ—સ્ત્રીઓ તથા શુદ્ધોનો ઉદ્ધાર કરવામાં સમર્થ એવા. ૯

અંગીકૃત્યૈવગોપીશવલ્લભીકૃતમાનવઃ ॥

અંગીકૃતૌ સમર્યાદો મહાકારુણિકો પ્રભુઃ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—અંગીકૃતૌ—અંગીકાર કરવામાં સમર્યાદઃ—મર્યાદાવાળા મહાકારુણિકઃ—અત્યંત દયાળુ અને વિશુઃ—સમર્થ (મહાપ્રભુ) અંગી-કૃત્યૈવ—અંગીકાર કરીનેજ ગોપીશવલ્લભીકૃતમાનવઃ—કૃષ્ણ પરમાત્મામાં મનુષ્યોને વાત્સલ્ય (પ્રેમ) કરાવનારા અથવા પરમાત્માને વહાલા કરાવ્યા છે મનુષ્યો જેમણે ૧૦

અદેયદાનદક્ષશ્ચ મહોદારચરિત્રવાન્ ॥

પ્રાકૃતાનુકૃતિવ્યાજ મોહિતાસુરમાનુષઃ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—અદેયદાનદક્ષશ્ચ—ન આપી શકાય તેવાં દાન દેવામાં સમર્થ મહોદાર ચરિત્રવાન્—અત્યંત ઉદાર ચરિત્રવાળા પ્રાકૃતાનુકૃતિ-વ્યાજમોહિતાસુરમાનુષઃ—અને પ્રાકૃત (મનુષ્યને) અનુકરણ કરવાના બહાનાથી મોહિત કર્યા છે આસુરી જનો જેમણે (આસુરી જનોને મોહ કરનાર) ૧૧

વૈશ્વાનરો વલ્લભાલ્યઃ સદૂપો હિતકૃત્સતામ્ ॥

જનશિક્ષાકૃતે કૃષ્ણમક્તિકૃન્નિચ્છિલેષ્ટદઃ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—વૈશ્વાનરઃ—અગ્નિરૂપ વલ્લભાલ્યઃ—વલ્લભ જેમનું નામ છે (વલ્લભ એવા નામના) સદૂપઃ—ઉત્તમ રૂપવાળા સતામ્—સત્યરૂપોનું (બકતોનું) હિતકૃત્—ભલું કરનારા જનશિક્ષાકૃતે—મનુષ્યોને શીખવવા સારું કૃષ્ણમક્તિકૃત્—શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ કરનાર નિચ્છિલેષ્ટદઃ—(મનુષ્યો)ને પરિપૂર્ણ ઇચ્છેલું આપનારા. ૧૨

સર્વલક્ષણસંપન્નઃ શ્રીકૃષ્ણજ્ઞાનદો ગુરુઃ ॥

સ્વાનંદતુંદિલઃ પદ્મદલાયતવિલોચનઃ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—સર્વલક્ષણસંપન્નઃ—સર્વ લક્ષણોથી યુક્ત શ્રીકૃષ્ણજ્ઞાનદો—શ્રીકૃષ્ણ સંખ્યાથી જ્ઞાનના આપનાર (શ્રીકૃષ્ણને ઓળખાવનાર) ગુરુઃ—અજ્ઞાનને દૂર કરનારા. સ્વાનંદતુંદિલઃ—સ્વરૂપના આનંદ વડે મગ્ન પદ્મદલાયતવિલોચનઃ—કમળના દળ સરખાં વિશાળ નેત્રવાળા. ૧૩

કૃપાદગ્ધૃષ્ટિસંહૃદાસદાસીપ્રિયઃ પતિઃ ॥

રોષદ્વૃક્ષપાતસંપ્લુટમક્ષદ્વિટ્ મક્ષસેવિતઃ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—પ્રેતાત્મી કૃપાદગ્ધૃષ્ટિસંહૃદાસદાસીપ્રિયઃ—દયાવાળી દષ્ટિના વરસાવવાથી પ્રસન્ન થએલા દાસદાસી (બકત) જનોને વહાલા પતિઃ—પાલક (રક્ષક) રોષદ્વૃક્ષપાતસંપ્લુટમક્ષદ્વિટ્—રોષવાળી દષ્ટિથી નાચકથી છે બકતોના દેખી જશે મક્ષસેવિતઃ—બકતોએ સેવેલા (શ્રી મહાપ્રભુ) ૧૪

સુખસેવ્યો દુરારાધ્યો દુર્લભાઙ્ગિસરોહઃ ॥

ઉગ્રપ્રતાપો વાક્સીધુપૂરિતાશેષસેવકઃ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—સુખસેવ્યઃ—સુખવડે સેવવા યોગ્ય દુરારાધ્યઃ—દુઃખવડે આરાધના કરવાને શક્તિમાન થવાય એવા દુર્લભાઙ્ગિસરોહઃ—દુઃખ વડે મેળવી શકાય તેવા છે ચરણકમળ જમના એવા ઉગ્રપ્રતાપઃ—અતિશય પ્રતાપી વાક્સીધુપૂરિતાશેષસેવકઃ—વચનામૃતથી પૂર્ણ (સંતુષ્ટ) કર્યા છે સેવકો જમણે એવા. ૧૫

શ્રીભાગવતપીયૂષસમુદ્રમથનક્ષમઃ ॥

તત્સારભૂતરાસસ્ત્રીભાવપૂરિતવિગ્રહઃ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—શ્રીભાગવતપીયૂષસમુદ્રમથનક્ષમઃ—શ્રી ભાગવતશ્રી અમૃતના સ્નાનરને મંથન કરવામાં સમર્થ (ભાગવતનો સાર કહાડવામાં કુશળ) અર્થાત્ શ્રી સુબોધિનીજીના કૃતી અને તત્સારભૂતરાસસ્ત્રીભાવપૂરિતવિગ્રહઃ—તેજ ભાગવતના સાર રૂપ થયેલી રાસની ઝીઝી (ગોપીઝીઝી) ના ભાવ વડે પૂર્ણ છે દેહ (સ્વરૂપ) જમનો ૧૬

સાન્નિધ્યમાત્રદત્તશ્રીકૃષ્ણપ્રેમા વિમુક્તિદઃ ॥

રાસલીલેકતાત્પર્યઃ કૃપયૈતત્કથાપ્રદઃ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—સાન્નિધ્યમાત્રદત્તશ્રીકૃષ્ણપ્રેમા—પોતાના સાન્નિધ્ય વડેજ અર્પણ કર્યો છે શ્રી કૃષ્ણમાં પ્રેમ જમણે વિમુક્તિદઃ—વિશેષ મુક્તિને આપનારા રાસલીલેકતાત્પર્યઃ—રાસલીલામાં એક તાત્પર્યવાળા અને કૃપા—કૃપાએ કરીને એતત્કથાપ્રદઃ—શ્રીકૃષ્ણની કથાને આપનારા ૧૭

વિરહાનુભવેકાર્યસર્વત્યાગોપદેશકઃ ॥

મત્ત્યાચારોપદેષ્ટાચ કર્મમાર્ગપ્રવર્તકઃ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—વિરહાનુભવેકાર્યસર્વત્યાગોપદેશકઃ—વિરહના અનુભવને બાટે ખધા ત્યાગને। ખોધ કરનારા મત્ત્યાચારોપદેષ્ટા—ભક્તિ અને આચારને। ઉપદેશ કરનારા ચ—અને કર્મમાર્ગપ્રવર્તકઃ—કર્મમાર્ગને મનતીબનારા ૧૮

યાગાદૌ ભક્તિમાર્ગેકસાધનત્વોપદેશકઃ ॥

પૂર્ણાનંદોપૂર્ણકામો વાક્પતિર્વિવુધેશ્વરઃ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—યાગાદૌ—યાગાદિ (કર્મો)માં ભક્તિમાર્ગેકસાધનત્વોપદેશકઃ—ભક્તિમાર્ગ એજ એક સાધનપણાને। ઉપદેશ કરનારા પૂર્ણાનંદઃ—પૂર્ણ આનંદવાળા પૂર્ણકામઃ—સંપૂર્ણ મનોરથવાળા વાક્પતિઃ—વિદ્યા-જ્ઞાના અધિપતિ વિવુધેશ્વરઃ—પંડિતોના અધિપતિ એવા. ૧૯

કૃષ્ણનામસહસ્રસ્ય વક્તા મત્તપરાયણઃ ॥

મત્ત્યાચારોપદેશાર્થનાનાવાક્યનિરૂપકઃ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—કૃષ્ણનામસહસ્રસ્ય—શ્રીકૃષ્ણનાં હજાર નામના અર્થોત્તુ શ્રી પુરુષોત્તમ સહસ્રનામ મંથના વક્તા—કર્તા (કહેનારા) મત્તપરાયણઃ—ભક્તોને શરણુ રૂપ અને મત્ત્યાચારોપદેશાર્થનાનાવાક્યનિરૂપકઃ—ભક્તિ અને આચારોને। ઉપદેશ કરવા માટેનાના મહારના વાક્યને નિરૂપણુ કરનારા. ૨૦

સ્વાર્થોજ્ઞતાસ્વિકમાણમિયસ્તાદ્દશવેતિઃ ॥

સ્વદાસાર્થકૃતાશેષસાધનઃ સર્વશક્તિશ્ચ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ—સ્વાર્થોક્ષિતાશિલપ્રાણપ્રિયઃ—પણુને માટે (પ્રભુમાં)
અર્પણ કર્યા છે સમગ્ર પ્રાણ જમણે એવા પુરુષોને પ્રિય—વહાલા
તાદશ્વેષ્ટિતઃ—તાદશ પુરુષોથી વીંટાયેલા સ્વદાસાર્થકૃતાશેષસાધનઃ—પો-
તાના દાસને માટે કર્યા છે સમગ્ર સાધનો જમણે અને સર્વશક્તિ
ધૃત્—સર્વ (પ્રકારની) શક્તિને ધારણ કરતાં. ૨૧

ભુવિભક્તિ પ્રચારૈકકૃતે સ્વાન્વયકૃત્પિતા ॥

સ્વવંશેસ્થાપિતાશેષ સ્વમાહાત્મ્યઃ સ્મયાપહઃ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—ભુવિભક્તિપ્રચારૈકકૃતે—પૃથ્વીમાં ભક્તિના પ્રચારનેજ
માટે સ્વાન્વયકૃત્ પોતાનો વંશ કરનાર પિતા—રક્ષક (પાલક)
સ્વવંશે સ્થાપિતાશેષસ્વમાહાત્મ્યઃ—પોતાનો વંશને વિષે સ્થાપન કર્યું
છે પોતાનું સમગ્ર માહાત્મ્ય જમણે એવા અને સ્મયાપહઃ—અવનો
નાશ કરનાર એવા શ્રી મહાપ્રભુજી. ૨૨

પતિવૃતાપતિઃ પારલૌકિકૈહિક દાનકૃત્ ॥

નિગૂઢહૃદયોઽનન્ય મક્તેષુ જ્ઞાપિતાશયઃ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ—પતિવૃતાપતિઃ—પતિવૃતાઓના પોષક પારલૌકિકૈહિકદાન
કૃત્—પરલોક અને આલોક સંબંધી (સુખનું) દાન કરનારા
(આપનારા) નિગૂઢહૃદયઃ—અતિશય ગુહ્ય હૃદયવાળા અને અનન્ય
મક્તેષુજ્ઞાપિતાશયઃ—અનન્ય (શ્રી કૃષ્ણમાંજ ભક્તિવાળા) ભક્તોમાં
જણાવ્યા છે પોતાના (અંતઃકરણના) હેતુઓ જમણે. ૨૩

ઉપાસનાદિ માર્ગાતિમુગ્ધમોહ નિવારકઃ ॥

ભક્તિમાર્ગે સર્વ માર્ગે વૈભક્ષણ્યાનુભૂતિકૃત્ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ—ઉપાસનાદિમાર્ગાતિમુગ્ધમોહનિવારકઃ—ઉપાસના—માર્ગ વગેરે માર્ગોથી મુગ્ધ (ભ્રાણ) પુરૂષોના મોહને મટાડનાર અને ભક્તિમાર્ગે—ભક્તિમાર્ગમાં સર્વમાર્ગવૈલક્ષણ્યાદુભૂતિકૃત્—સર્વ માર્ગોથી વિલક્ષણપણા વડે અનુભવ કરનાર. ૨૪

પૃથક્ શરણમાર્ગોપદેષ્ટા શ્રીકૃષ્ણ હાર્દવિત્ ॥

પ્રતિક્ષણ નિકુંજસ્થ લીલારસસુપૂરિતઃ ॥ ૨૫ ॥

અર્થ—પૃથક્ જૂદી રીતે શરણમાર્ગોપદેષ્ટા—(પરમાત્માનું) શરણ (પ્રાપ્તિ) ના માર્ગનો ઉપદેશ કરનાર શ્રીકૃષ્ણહાર્દવિત્—શ્રી કૃષ્ણના હાર્દ (હૃદયના ભાવ) ને જાણનાર પ્રતિક્ષણનિકુંજસ્થલીલારસસુપૂરિતઃ—ક્ષણે ક્ષણે નિકુંજ (સતા મંડપ) માં લીલાના રસ વડે પરિપૂર્ણ. ૨૫

તત્કથાક્ષિપ્તચિત્તસ્તદ્વિ સ્મૃતાન્યોત્ત્રજપ્રિયઃ

પ્રિયવ્રજસ્થિતિઃ પુષ્ટિલીલાકર્તારહઃ પ્રિયઃ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ—(સતા મંડપમાં) તત્કથાક્ષિપ્તચિત્તઃ—શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માની લીલા કથા વડે ખેચ્યું છે ચિત્ત જમણે એવા અને (શ્રી કૃષ્ણની લીલા કથા શિવાય) વિસ્મૃતાન્યઃ—ભૂલાભ્યું છે અન્ય (પ્રમુ કથાથી વિરોધી કાર્ય) જમણે એવા અને વ્રજપ્રિયઃ—મનને આલસાદ આપનારા (મન જમને પ્રિય છે) પ્રિયવ્રજસ્થિતિઃ—વહાલો છે મન નિવાસ જમને પુષ્ટિલીલાકર્તા—ભગવત્કૃપારૂપ લીલાઓના કર્તા અને રહઃ પ્રિયઃ—એકાન્તિક (ભક્ત) છે પ્રિય જમને (અનન્ય ભક્તમાં પ્રીતિવાળા) ૨૬

મક્તેચ્છાપૂરકઃ સર્વાજ્ઞાતલીલોડતિ મોહનઃ ॥

સર્વાસક્તો મક્તમાત્રાસક્તઃ પતિતપાવનઃ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ—મક્તેચ્છાપૂરકઃ—ભકતોની મનકામનાને પૂર્ણ કરનારા સર્વાજ્ઞાતલીલઃ—સર્વ (મનુષ્યો) વડે અબાણી છે લીલા જેમની અને ભતિમોહનઃ—અર્થાત મોહ પમાડનારા એવા અને સર્વ+અસક્તઃ=સર્વાસક્તઃ—સર્વને વિષે આસક્તિ વગરના અને મક્તમાત્રાસક્તઃ—ભક્ત-માજ આસક્ત (પ્રીતિવાળા) પતિતપાવનઃ—પતિતને પવિત્ર કરવા વાળા. ૨૭

સ્વયશોગાનસંહૃષ્ટ હૃદયામ્બોજ વિષ્ટરઃ ॥

યશઃ પીયૂષલહરીપ્લાવિતાન્યરસઃ પરઃ ॥ ૨૮ ॥

અર્થ—સ્વયશોગાનસંહૃષ્ટહૃદયામ્બોજવિષ્ટરઃ—પોતાનો યશ આવાથી પ્રસન્ન થઇને (ભકતોના) હૃદય ક્રમળમાં છે આસન જેમનું એવા અને યશઃપીયૂષલહરીપ્લાવિતાન્યરસઃ—યશસ્વી અમૃતની છાંયોથી રૂપાવ્યા છે અન્ય રસો જેમણે એવા અને પરઃ—ક્રોઠ એવા શ્રીમહાપ્રભુ. ૨૮

લીલામૃતરસાર્દ્રાદ્રી કૃતાસ્થિલશરીરમૃત્ ॥

ગોવર્દનસ્થિત્યુત્સાહ સ્તહ્લીલાપ્રેમપૂરિતઃ ॥ ૨૯ ॥

અર્થ—લીલામૃતરસાર્દ્રાદ્રીકૃતાસ્થિલશરીરમૃત્—લીલાસ્વી અમૃતના રસાર્દ્ર (રસિક બાવ) વડે રસીક કથી છે સમગ્ર દેહધારીએને જેમણે એવા અને ગોવર્દનસ્થિત્યુત્સાહઃ—શ્રીગોવર્ધનની સ્થિતિમાં

(જોવર્ધનમાં નિવાસ કરવામાં) ઉત્સાહવાળા-અને તક્ષીલાપ્રેમપૂ-
રિત:-તે ભગવાનની લીલામાં પ્રેમ રક્ષ વડે પરિપૂર્ણ એવા. ૨૯

યજ્ઞમોક્તા યજ્ઞકર્તા ચતુર્વર્ગવિશારદઃ ॥

સત્યપ્રતિજ્ઞ ત્રિગુણાતીતો નયવિશારદઃ ॥૩૦॥

અર્થ-યજ્ઞમોક્તા-યજ્ઞેને ભોગવનારા-યજ્ઞકર્તા-યજ્ઞ કરનારા
ચતુર્વર્ગવિશારદઃ-ચતુર્વર્ગ (એટલે ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ આ
ચાર પુરુષાર્થો) માં કુશલ સત્યપ્રતિજ્ઞ:-સાચી પ્રાતઃસાવાળા ત્રિગુણા-
તીત:-ત્રણ ગુણો (સત્, રજ, તમ,) થી પર અને નયવિશારદ:-
નીતિમાં ચતુર અર્થાત્ સંપૂર્ણ નીતિવાળા. ૩૦

સ્વકીર્તિવર્દ્ધનસ્તત્ત્વસૂત્રભાષ્યપ્રદર્શકઃ ॥

માયાવાદાલ્પતૂલામિત્ત્વવાદનિરૂપકઃ ॥૩૧॥

અર્થ-સ્વકીર્તિવર્દ્ધન:-પોતાની કીર્તિને વધારનારા તત્ત્વસૂત્ર
ભાષ્યપ્રદર્શક:-સાંખ્ય તત્ત્વો અને વ્યાસ સૂત્રોના ભાષ્યોના નિરૂપક
માયાવાદાલ્પતૂલામિ:-માયાવાદ રૂપ કપાસમાં અગ્નિરૂપ અર્થાત્-મા-
યાવાદનું ખંડ કરનારા બ્રહ્મવાદનિરૂપક:-બ્રહ્મવાદને નિરૂપણ કરનારા
એવા શ્રી મહાપ્રભુ. ૩૧

અપ્રાકૃતાશિલાકલ્પમૂપિતઃ સહજસ્મિતઃ ॥

ત્રિલોકીભૂષણો ભૂમિભાગ્યો સહજસુંદરઃ ॥૩૨॥

અર્થ-અપ્રાકૃતાશિલાકલ્પમૂપિત:-અદૈહિક સમગ્ર શરીરો
વડે અદૈહિત અને સહજસ્મિત:-સ્વાભાવિક હાસ્યવાળા ત્રિલોકી
ભૂષણ:-ત્રિલોકી (ભુર, ભુવર, સ્વર, લોક) ને શોભાવનારા ભૂમિ

માગ્ય:-પૃથ્વીના ભાગ્યરૂપ સહજસુંદર:-સ્વાભાવિક રીતે સુંદર અર્થોત્તર વજર અલંકારે પોતાના સ્વરૂપથીજ શોભતા. ૩૨.

અશેષમક્તસંપ્રાર્થ્યચરણાઙ્ગરજોધનઃ ॥

इत्यानंदनिधेः प्रोक्तं नाम्नामष्टोत्तरंशतम् ॥ ३३ ॥

અર્થ—અશેષમક્ત સંપ્રાર્થ્યચરણાઙ્ગરજોધનઃ—સમગ્ર ભકતોએ ઉત્તમ રીતે પ્રાર્થના કરવા લાયક છે ચરણમળની રજ રૂપી ધન જેનું અર્થોત્તર-જેના ચરણકમલની રજરૂપી ધન બધા ભક્તોને ઉત્તમ પ્રકારે (મેળવવાની) ધૃષ્ટા કરવા યોગ્ય છે એવા શ્રી આચાર્યજી મહાપ્રભુ છે. **इति** એ પ્રકારે આનંદનિધે:-આનંદસાગર આનંદના દરિયારૂપ શ્રી મહાપ્રભુજી) નાં નામનાં નામોનું અષ્ટોત્તરમ્ આઠ છે પછી જમાં એવું શતમ્ સો. અર્થોત્તર એકસો ૧૦૦ અને આઠ ૮ પ્રોક્તં ઉત્તમ રીતે કહ્યું. (મહાપ્રભુજીનાં ૧૦૮ નામ સારી રીતે કહ્યાં). ૩૩.

श्रद्धाविशुद्धबुद्धिर्यः पठत्यनुदिनं जनः ॥

सतदेकमनाः सिद्धिमुक्तां प्राप्नोत्य संशयः ॥ ३४ ॥

અર્થ—ય:-જે જન:-મનુષ્ય શ્રદ્ધાવિશુદ્ધબુદ્ધિઃ—શ્રદ્ધા વડે અત્યંત શુદ્ધ બુદ્ધિવાળો થઇને અનુદિન હમેશાં પઠતિ પાઠ કરે છે એવા તદેકમનાઃ તે પરમાત્મામાં એક જેનું મન છે અર્થોત્તર-પરમાત્માને વિષે નિશ્ચય મનવાળો તે સઃ તે મનુષ્ય ડક્તાં-આ સ્તોત્રના છઠ્ઠા શ્લોકમાં કહેલી સિદ્ધિ-સિદ્ધિ (કૃષ્ણાધરામૃતાસ્વાદ સિદ્ધિ:-) ને પ્રાપ્નોતિ-પ્રાપ્ત થાય છે (આ વાતમાં) અસંશયઃ-કોઈ સંશય નથી. ૩૪.

તદપ્રાપ્તૌથા મોક્ષસ્તદાપ્તૌતદ્વતાર્થતા ॥

અતઃ સર્વોત્તમં સ્તોત્રં જપ્ત્વં કૃષ્ણરસાર્થિભિઃ ॥ ૩૫ ॥

અર્થઃ—તદપ્રાપ્તૌ—તે સિદ્ધિ (કૃષ્ણાધરામૃતાસ્વાદાસિદ્ધિ) ની પ્રાપ્તિ શિવાય મોક્ષઃ (અપિ) મોક્ષ પણ કૃત્યા વ્યર્થ છે. તદાપ્તૌ તે (સિદ્ધિ) ની પ્રાપ્તિ થાય તો તદ્વતાર્થતા—તે (સાયુજ્યાદિક મોક્ષ) નું ગતાર્થતા નિરર્થકપણું છે અર્થાત્ તેજ સિદ્ધિ મેળવનારાઓને સાયુજ્યાદિકની જરૂર પડતી નથી અતઃ— એટલા માટે શ્રી કૃષ્ણ-રસાર્થિભિઃ—શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માની પ્રીતિની ધરણાવાળા પુરુષોએ સર્વોત્તમ—સર્વમાં ઉત્તમ એવું. સ્તોત્રં—સ્તોત્ર જપ્ત્વમ્—જપ કરવા થોડય છે. ૩૫.

સમાપ્ત મિદં શ્રીમદગ્નિકુમાર વિરચિતં શ્રીવાસુદેવ—

શર્મવિરચિત શબ્દાર્થબોધિની ટીકોપેતં

શ્રીસર્વોત્તમ સ્તોત્રમ્ ।

